

VRIJEN MET GOD

Jacob Slavenburg

Over 'heilige bruiloften', erotiek en religie

Vrijen met God

WalburgPers

© 2015 Jacob Slavenburg, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Afbeelding omslag: Antonio Canova, *Psyche ontwaakt door de kus van Eros*, 1793. Louvre, Parijs.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351 zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Omslagontwerp: Erwin Bomans, BNO Leucq!, Goor
Ontwerp binnenwerk: KM Grafisch Werk

ISBN 978.90.5730.485.9

NUR 700

Inhoud

Inleiding 9

Voorspel: Een heerlijke nacht 13

1. De *hieros gamos* ofwel 'heilige bruiloft' 16

- Een hemelse belevens 16
- Goddelijke copulatie 16
- Godenhuwelijken 18
- Goden vrijen met mensen 19
- Koningen vrijen met de Godin 21
- Orgieën 25
- Nabootsing 26
- De Heilige Hoer 29
- Maagdelijkheid 30
- Van tempelmaagd naar moedermaagd 33
- Gnostische *hieros gamos* 36
- Bruidsvertrek 39
- Besluit 41

2. De Grote Godin 43

- De Grote Moeder 43
- Eén godin, vele gedaanten 46
- Matriarchaat? 49
- Magna Mater 50
- Isis 51
- Inanna 54
- Zeven sluiers 56
- Asjera 58
- Gaia 59
- De vele gedaanten van de liefdesgodin 60

Eros 62
Besluit 62

3. En zij zullen tot één vlees zijn... 64

Van Vrouwe naar Heer 64
Twee scheppingsverhalen in één pakket 64
Gelijkwaardigheid 68
Het gesprek 69
Een koker voor elke pijl 71
Vrouwe Wijsheid 73
Geslachtsverkeer 75
De slang 77
Eva als verzetsheldin 79
Besluit 83

4. Het verhaal van Lilith 84

De 'joodse' Lilith 84
Legende 86
Oorsprong 87
Kabbala 89
Verleiding 92
Lilith als vrouwe Gods 96
Besluit 98

5. Angst voor de vrouw 99

Nachtmerrie 99
De onverzadigbare vrouw 103
Voorbeeldig Egypte 107
Babylonië 109
De andere kant 115
Dochters van Pandora 117
Een legendarisch gastmaal 120
Speelbal der goden 123
Rome 125
Beheerste losbandigheid 145
Besluit 147

6. Seks, religie en godsdienst 148

- Religie 148
- Seksualiteit 149
- Jezus 150
- Maria Magdalena 152
- Paulus en zijn navolgers 154
- Geslachtelijke geheelonthouding 155
- Maagdelijkheidsideaal 159
- Augustinus en de zondige seks 161
- Heksenwaan 164
- Hoofse minne 167
- De 'nieuwe' mens 169
- Het huwelijk van Sophia 172
- Romantiek 175
- Besluit 177

7. Seks op weg naar God 179

- Ascese of sublieme seks? 179
- Vrije seks 180
- Seksuele eucharistie 182
- Het mystieke bruidsvertrek 184
- De vrije geest 187
- De alchemistische *hieros gamos* 189
- Onbemande fallus gesignaleerd 192
- Visualisaties 194
- Waarom weende mevrouw Blake? 196
- Tempelorde en seksmagie 198
- Wezenlijke *hieros gamos* 204
- Besluit 206

Naspel: Liefde 207

- Onvervuld verlangen 209
- Man en vrouw, hoezo verschillend? 210
- Als het kwartje valt 214

Uitleiding 217

Noten 221

Geraadpleegde bronnen 249

Geraadpleegde literatuur 251

Register 263

Goden/godinnen en personen 263

Zaken 267

Inleiding

*Ik ben de eerste en de laatste.
Ik ben de vereerde en de verachte.
Ik ben de hoer en de heilige...
Ik ben oorlog en vrede.¹*

Wij, de mensen die nu leven, zijn onderdeel van deze tijd. We zijn meestal opgegroeid in een land en in een cultuur waar we vertrouwd mee zijn. We zijn gewend aan de normen en waarden van onze tijd. Van de oude Griekse wijsgeer Heraclitus is de uitspraak *panta rhei*: alles stroomt, alles beweegt. En wij bewegen mee. De tijd waarin we nu leven ziet er, zeker voor de ouderen onder ons, nogal anders uit dan de tijd waarin we geboren zijn. En toch gaat het, afgezet tegen tientallen eeuwen geschiedenis, om minder grote veranderingen dan het lijkt.² Dat neemt niet weg dat er toch een gapende kloof is ontstaan tussen denk- en gevoelswerelden van nu en de leefwijze van onze verre voorouders. Dat besepte ik intens toen ik bezig was met het hoofdonderwerp van dit boek, de *hieros gamos*, de heilige bruiloft. Want hoe stelden mensen van nog geen twee millennia geleden zich serieus voor dat ze seks konden hebben met goden? En hoe, op welke wijze, ervaarde men die seksualiteit? En hoe werkt dat vandaag – zijn er nog mensen en groeperingen die daar op een of andere wijze mee bezig zijn?

Ik heb over deze onderwerpen al eerder artikelen geschreven³, maar ik wilde dieper gaan. Me proberen in te leven in wat mensen in die tijd dreef, wat ze beleefden en voelden; in hun verhouding tot de goden, tot elkaar en hun seksuele uitingen daarin. En ook om te onderzoeken of er nog elementen van de *hieros gamos* te vinden zijn in onze beleving nu.

Seksualiteit, een der sterkste drijfveren in het menselijk bestaan, was vroeger verbonden met ‘heiligheid’, met de goden. Zoals alles wat de mens

in zijn leven ervaarde betrekking had op de godenwereld. Dat was al in tijden voordat de prehistorische mens erachter kwam dat zwangerschap ontstaat door geslachtsgemeenschap. Geboorte werd gezien als een geschenk van de goden. Dat blijft zo als mensen erachter komen dat geboorte voortkomt uit seksuele vereniging. In een ontwikkelingsproces van eeuwen wordt seks steeds meer losgeweekt van procreatie, voortplanting. Procreatie wordt recreatie. Maar nog wel 'heilig'. Seks blijft een religieuze zaak. Religieus, niet in de betekenis van godsdienstig, maar in de zin van de diepste verbondenheid met de bron van alle leven. Het is juist de godsdienst die dat in haar seks-angst losgekoppeld heeft. En daarom ervaren de meeste mensen seks heden ten dage voor het merendeel alleen nog als recreatie. Los van de verbinding met religie, met de bron.

De 'heilige bruiloft' wordt in de literatuur meestal aangeduid met de klassieke Griekse term *hieros gamos*. Daar wordt in de meeste gevallen een (vaak kortstondige) liefdesrelatie tussen goden mee verstaan. Een heilige bruiloft, die in rituelen wordt 'nagespeeld' door priesters/priesteressen met al dan niet voor deze gelegenheid uitverkorenen. Deze rituelen stonden in de oudheid praktisch altijd in het teken van de vruchtbaarheid. In de geheime rituelen in latere eeuwen kreeg het meer en meer het karakter van een spirituele inwijding in de androgynie (verbinding tussen het mannelijke en het vrouwelijke).

Goden en godinnen konden zich, was de algemene opvatting, manifesteren in hun priesters/priesteressen, in heilige 'tempelprostituees', maar ook in koningen en koninginnen. Op deze wijze konden de goden zich, door de seksuele eenwording, verbinden met de mens. Ja, zelfs mensen onderling konden, bezielde door de godheid, op deze wijze de *hieros gamos* beleven.

We kennen dus heilige bruiloften tussen goden onderling, tussen hun 'remplaçanten' met deelnemers aan de tempelrituelen en tussen mensen onderling. In de verre oudheid werden deze 'bruiloften' meestal bezegeld door geslachtsgemeenschap. Vaak was dat het startsein voor massale orgieën om de vruchtbaarheid voor een nieuw jaar af te smeken.

Allengs kwam de mythische *hieros gamos* niet alleen meer in het teken van de agrarische vruchtbaarheid te staan, maar voor het streven naar heilheid, eenwording. Deze spirituele bruiloft gebruikt vaak nog dezelfde

seksuele symboliek, maar wordt niet meer lichamelijk ingevuld. In veel gevallen is dan juist de maagdelijkheid voorwaarde.

Let wel, ook in de verre oudheid had de *hieros gamos* niet alleen een seksueel, maar ook een spiritueel karakter. De mens stond in zijn beleving veel dichterbij de goden – die vaak als natuurkrachten werden ervaren – dan in onze tijd. Alleen met dit feit in het achterhoofd is er iets te begrijpen van de voor ons soms vreemd aandoende rituelen.

Zowel in het oosten als het westen, kent men door alle tijden heen – en ook nu nog – inwijdingsrituelen, waarin (het streven naar) de *hieros gamos* praktisch seksueel wordt ingekleurd.⁴

Dit boek begint met een voorspel; een historisch verslag over een heilige bruiloft in een Romeinse Isis-tempel. Het is ook een voorspel op het eerste hoofdstuk waarin dieper op het wezen en de uitvoering van de *hieros gamos* wordt ingegaan.

Vruchtbaarheid, afgesmeekt in orgiastische rituelen, werd in de oudheid verbonden met de vrouw. Vrouwen konden baren. Dus de ‘hoogste’ godheid moest ook een vrouwengedaante kennen. De Grote Moeder was universeel, in veel culturen verspreid over diverse continenten. Mannelijke goden kwamen aanvankelijk pas op het tweede plan. Over die ‘Grote Godin’ gaat het tweede hoofdstuk. Wie was zij? En waarom kennen wij haar nauwelijks meer?

Vooraanstaande mythologen stellen dat de goddelijke *hieros gamos* de mogelijkheid voor de mens heeft geschapen om zich seksueel te verenigen. In de intermenselijke betrekkingen zouden aardse bruiloften een afspiegeling kunnen zijn van de goddelijke *hieros gamos*. In hoeverre, vragen wij ons in het derde hoofdstuk af, wordt die erfenis voortgezet en beheerd? Voorwaarde daarvoor lijkt een wezensgelijkwaardigheid tussen man en vrouw. Vormen man en vrouw, behalve (tijdelijk) één vlees, ook één geest? Hoe hebben scheppingsmythen – en dan met name het bijbelse Genesis – doorgewerkt in onze cultuur?

En dan was er nog een partner van Adam voor zijn ‘huwelijk’ met Eva. Tenminste dat vertellen oude mythen en joodse bronnen ons. Die vrouw was

Lilith. Lilith werd gedemoniseerd, maar in een enkel geval zelfs gelijkgesteld met Shekinah, de goddelijke uitingvorm van de mannelijke god. Er is nogal wat geromantiseerd over die mysterieuze Lilith. In het vierde hoofdstuk de ontleding van dit mysterie.

Lilith zou een verleidelijke demon zijn geweest die eenzame mannen in angstige dromen verraste. Is dat wellicht een van de redenen voor, of een uiting van, een (latente) vrouwenangst bij de man? Dat onderzoeken we in het vijfde hoofdstuk. Het oude Griekenland kende nogal wat angstaanjagende vrouwelijke demonen, zoals de afschrikwekkende Gorgonen met slangen in het haar, de afschuwelijke Harpijen (gieren met een vrouwenhoofd), de levensgevaarlijke wraakgodinnen Erinyen (Furiën) en de fatale Sirenen, die zeelieden betoverden. Psychologisch is het weliswaar te begrijpen; het duister, de schaduwkant dient uitgewerkt te worden zoals we leren in de psychoanalyse van Jung c.s. Maar dan blijft de vraag of er de steeds meer dominerende houding van de man ten opzichte van de vrouw mee te verklaren is. We kijken in dit hoofdstuk hoe de seksen met elkaar omgingen in het oude Egypte, in Babylon, in Griekenland en in Rome.

Rome was tevens de bakermat van het Roomse christendom. Hoe men in deze nieuwe godsdienst tegen de verhouding man-vrouw aankeek en welke plaats seksualiteit daarin had (sacraal of profaan), werken we uit in het zesde hoofdstuk. Een ongemeen boeiende geschiedenis die voortduurt tot de dag van vandaag. Is er nog een restje *hieros gamos* terug te vinden?

Daarvoor moeten we vooral in het zevende hoofdstuk zijn, 'Seks op weg naar God'. Naast de bekende geschiedenis van de westerse cultuur is er een verborgen geschiedenis die in deze tijd van openheid stukje bij beetje wordt opgedolven.

We doen in dit boek verslag van deze intrigerende zoektocht.

We wensen u een boeiende reis toe.